

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Кожне підприємство в своєму житті проходить різні стадії розвитку господарської та інноваційної діяльності. Період часу між граничними точками виникнення і припинення діяльності підприємства прийнято називати його життєвим циклом. Незважаючи на велику різноманітність форм і видів підприємств, визначені фази в їх життєвому циклі є досить загальними і включають фази: виникнення, розвитку, зростання, зрілості і затухання [1].

Для кожної фази господарського життя підприємства характерні певні організаційно-економічні умови. Тому для сприяння успішної діяльності підприємства важливо визначити основні заходи щодо створення нормальних умов для його функціонування на різних фазах життєвого циклу (табл.1).

Таблиця 1

Основні заходи успішної діяльності підприємства на різних фазах його життєвого циклу

Фази життєвого циклу	Основні заходи успішної діяльності
1. Виникнення	Формування інноваційної ідеї. Патентна літературна оцінка ідеї. Оцінка інвестиційних потреб і фінансових можливостей. Маркетингові дослідження і підготовка до заснування МП. Формальне заснування МП. Визначення мети діяльності і розробка підприємницької концепції.
2. Розвиток	Проведення наукових досліджень і розробок. Патентування нововведень і захист авторами прав. Маркетингові дослідження і підготовка ринків. Технологічна підготовка виробництва продукту. Організаційно-правова підготовка виробництва. Започаткування виробництва інноваційного продукту.
3. Зростання	Надпопукання виробничій потужності. Збільшення обсягу продажів. Освоєння нових ринків. Формування стійкої мережі постачальників. Удосконалення технології, організації виробництва і менеджменту. Збільшення чисельності працюючих і підвищення рівня спеціалізації робочих місць.
4. Зрілість	Стабілізація постачальників. Модернізація та індивідуалізація інноваційного продукту. Пошук нових ринків. Проведення досліджень і розробок. Пошук нових сфер прикладення інноваційної ідеї. Модернізація підприємницької концепції.
5. Затухання-реформування	Модернізація виробничої бази. Скорочення виробничої інфраструктури. Скорочення чисельності працюючих. Ліквідація запасів. Продаж власних ноу-хау, ліцензії, патента. Придбання чужих виробництв, ліцензій, патентів.

Перша фаза виникнення являє собою концептуальну стадію розвитку підприємства, на якій визначаються можливі масштаби його діяльності відповідно до можливостей і очікуваного попиту. Вона повинна переконливо довести життєздатність інноваційної ідеї і визначити фактори її комерційного успіху.

Фаза розвитку характеризує початок виробничої діяльності, пов'язаний з розробкою технічної і технологічної документації, організаційною проробкою інноваційного проекту, придбанням, початком виробничої діяльності. Це найбільш капіталомістка фаза, яка вимагає сторонніх інвестицій. Реальними джерелами інвестицій на цій стадії, поряд з власними коштами засновників, виступають кредити банків і венчурний капітал.

Фаза зростання пов'язана з розширенням масштабів господарської діяльності, нарощуванням виробництва і обсягу продажів продукції, пошуком і освоєнням нових ринків, пошуком нових організаційних рішень і удосконаленням менеджменту. У цей час підприємство набуває позитивного іміджу і авторитету у фінансових колах, джерелами фінансування стають стабільні кредити банків.

Фази зрілості підприємство досягає в умовах, коли його основні ринки втрачають перспективу дальшого розширення. Головним завданням на цій фазі є пошук нових інноваційних ідей, модернізація інноваційного продукту, його модифікація для специфічних умов або вимог нових ринків.

Головним симптомом затухання підприємства є зниження його платоспроможності і обмежені можливості реалізації продукції. Кардинальним способом виходу з кризової ситуації є реформування підприємств на основі планомірно здійснюваної санації його діяльності.

Для забезпечення ефективної діяльності новостворюваної підприємницької структури в обов'язковому порядку розробляється бізнес-план (табл. 2), який є узагальненим поглядом на мету підприємницької ініціативи, стратегію розвитку інноваційної ідеї у найближчі роки, оперативні способи реалізації стратегічних намірів, баланс ресурсного потенціалу.

Таблиця 2

Зміст бізнес-плану інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства

Розділ	Короткий зміст
1. Титульний лист	Назва підприємства; період дії бізнес-плану; автор плану і його посада; адреса, телефон, факс підприємства; дата складання.
2. Заголовки	Перелік розділів, сторінки.
3. Короткий опис проекту (резюме)	Коротка характеристика підприємства; мета бізнес-плану; фінансові вимоги; джерела отримання коштів; напрямки використання коштів і суми затрат; доцільність інвестицій для інвестора; терміни та умови повернення коштів.
4. Загальні відомості про підприємства	Назва і юридична адреса; реєстраційні документи і наявні ліцензії; склад акціонерів і їх частка в капіталі; мета і завдання підприємства; історія розвитку; економічний стан підприємства; організаційна структура; керівництво підприємства.
5. Продукти і послуги	Напрямки, сфера застосування; специфічні риси, особливості використання; загальні характеристики, параметри; відмінність від аналогів, особливі переваги; оцінка споживачів, очікувана реакція; сервісні послуги і додаткові переваги, які отримують клієнти; науково-технічний рівень і конкурентоспроможність; результати перевірок, атестацій, акредитацій, сертифікацій та інших акцій.
6. Дослідження і розробки	Виробничі наміри підприємства; склад напрямків НДДКР, їх цільова орієнтація; обсяги затрат на НДДКР; одержані результати і перспективи їх практичного використання; участь у спільних наукових проектах, наукових співтовариствах, конференціях; патенти, ліцензії, ноу-хау.
7. Виробнича діяльність, інвестиції	Характеристика будівель, споруд, виробничих площ; склад і характеристика виробничого обладнання, необхідного для проекту; потреба в сировині, матеріалах, напівфабрикатах і очікувані джерела їх задоволення; оцінка потреб в інвестиціях.
8. Аналіз ситуації у виробничій сфері	Характеристика товарного ринку: склад ринків, їх розміри, перспективи розвитку; власна частка ринку: фактична і очікувана; тенденції зміни виробничої ситуації; політичні, економічні, соціальні, екологічні фактори впливу на ситуацію; фактори ризику і можлива реакція підприємства; характер конкуренції: склад найближчих конкурентів і їх поведінка; оцінка сильних і слабких сторін бізнесу.
9. Збут (реалізація)	Фактичний і плановий обсяг реалізації продукції за напрямками діяльності; цінова політика підприємства і рівень рентабельності; організація збуту продукції: форми реалізації, облік продажів, масштаби і регіональна структура збутових організацій.
10. Маркетинг	Аналіз клієнтів і споживачів; форми просування продукції на ринок; організація реклами; система скидок і гнучких цін.
11. Фінансовий план	Розрахунок прибутків і збитків; розрахунок поточних витрат; прогноз руху грошових коштів; балансовий звіт.
12. Оцінка перспектив, ризику і шанси	Довготермінова мета і завдання розвитку підприємства (проекту); необхідні заходи, організаційні перетворення; необхідна підтримка.

Підприємницька концепція бізнес-плану [2] охоплює 3 – 5 років, тобто той період, протягом якого інноваційна ідея може отримати поширення і принести підприємницький успіх.

Запропонований для прикладу інноваційно-інвестиційний проект [3] розрахований на один рік. Він має наступні вихідні дані.

Інвестиційні витрати включають затрати на придбання основних засобів і становлять 5 млн. грн., а також затрати на приріст оборотних засобів у розмірі 2,5 млн. грн. Розрахункова середня норма нарахувань на знос основних засобів дорівнює 12% за рік. Джерелами фінансування інноваційного проекту є власні кошти в розмірі 2,5 млн. грн., а також банківський кредит у розмірі 5 млн. грн. при ставці 30% річних. Згідно з договором проценти за кредит виплачуються щоквартально, а повернення кредиту планується провести після закінчення проекту.

Тривалість інвестиційної стадії проекту – один квартал. Протягом наступних трьох кварталів здійснюється організація виробництва і збуту нової продукції. Від реалізації продукції очікується виручка в другому кварталі 5 млн. грн, у третьому – 3,5 млн. грн, у четвертому – 2 млн. грн.

Після завершення проекту планується продаж сільськогосподарському підприємству основних засобів, залучених до проекту, а також повернення капіталу, що був інвестований у поповнення оборотних засобів. Позареалізаційні доходи оцінюються у 5,5 млн. грн.

Поточні виробничо-збутові витрати включають: прямі затрати постачальників матеріалів і комплектуючих виробів у розмірі 20% від запланованих обсягів виробництва і реалізації продукції; затрати на оплату праці персоналу в розмірі 15% від запланованих обсягів виробництва і реалізації продукції з врахуванням відрахувань на соціальні потреби; непрямі витрати, що відносяться на даний проект, становлять щоквартально 200 тис. грн. і включають затрати на оренду приміщень, комунальні платежі, збутові витрати, а також податкові платежі, які включаються у собівартість продукції.

Прогноз руху грошових коштів протягом періоду реалізації інноваційного проекту подано в табл. 3.

Таблиця 3

Прогноз руху грошових коштів при реалізації інноваційного проекту (тис. грн.)

Показники	Планові інтервали (квартали)				Всього
	1	2	3	4	
1. Надходження грошових коштів – всього	5000	5000	3500	7500	21000
в тому числі:	-	5000	3500	2000	10500
1.1. Виручка від реалізації	-	-	-	-	-
1.2. Кредити банку	5000	-	-	-	5000
1.3. Інші надходження	-	-	-	5500	5500
2. Платежі грошових коштів – всього	7500	2333,3	2311,5	8279,8	20424,5
в тому числі:	7500	-	-	-	7500
2.1. Інвестиційні витрати	-	-	-	-	-
2.1.1. Вкладення в основні засоби	5000	-	-	-	5000
2.1.2. Поповнення оборотних засобів	2500	-	-	-	2500
2.2. Поточні витрати (без амортизації)	-	2325	1800	1275	5400
2.2.1. Оплата постачальникам	-	1000	700	400	2100
2.2.2. Зарплата з нарахуваннями	-	750	525	300	1575
2.2.3. Непрямі витрати	-	200	200	200	600
2.2.4. Проценти за кредит	-	375	375	375	1125
Довідково:	-	-	-	-	-
Амортизація основних засобів	-	150	150	150	450
Оподаткований прибуток	2500	25	1550	6075	-
2.2.5. Податок на прибуток (33%)	0	8,3	511,5	2004,8	2524,5
Довідково:	-	-	-	-	-
Чистий прибуток	2500	2516,8	1038,5	4070,3	5125,5
2.2.6. Повернення кредитів	-	-	-	5000	5000
3. Чистий грошовий потік (ЧГП)	(2500)	2666,8	1188,5	(779,8)	575,5
3.1. Нагромаджувальний рух (ЧГП)	(2500)	166,8	1355,3	575,5	-

Аналіз фінансових показників інноваційного проекту свідчить про економічну привабливість останнього. Чистий прибуток від реалізації проекту становить 5125,5 тис. грн., а чистий дохід (з врахування повернення суми кредиту з чистого прибутку) оцінюється у 575,5 тис. грн. Рівень рентабельності інвестицій (проста норма прибутку, розрахована як співвідношення річного прибутку до вкладених у виробництво інвестицій) дорівнює 83,3%, а рівень рентабельності власного капіталу, інвестованого у проект, який визначається як співвідношення чистого доходу до власних інвестицій, нижчий і становить 23,02%. Період окупності інвестицій становить два квартали, тобто менше інвестиційного періоду проекту.

Рівень внутрішньої рентабельності проекту становить 24,7% за квартал, або 142% річних, що свідчить про високу норму дохідності порівняно з процентами дохідності на фінансових ринках. Враховуючи, що вищеназаний показник значно перевищує ставку процента за кредит, залучення кредитних ресурсів позитивно впливає на ефективність використання власного капіталу, оскільки дохід, який отримують на залучені позикові кошти, достатній на здійснення платежів за кредит. Крім того, частина цих доходів залишається у розпорядженні ініціатора проекту, підвищуючи рівень рентабельності власного капіталу. Розрахунки показують, що при інвестуванні даного проекту лише за рахунок власного капіталу (чистий дисконтований дохід = - 297 тис. грн., а внутрішня норма прибутку = - 7,9 %) інноваційний проект стає економічно непривабливим.

Таким чином, для забезпечення високої ефективності запропонованого проекту і відповідно підвищення конкурентоспроможності підприємства доцільно залучати зовнішні джерела інвестування.

Література

1. Бажал Ю. М. *Економічна теорія технологічних змін: Навчальний посібник*. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с.
2. Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І. *Основи економічної теорії: Підручник*. – К.: Вища школа, 1995. – 476 с.
3. Саблук П. Т. *Аграрна політика: суть, особливості формування та здійснення /Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення. За ред. академіків УААН П. Т. Саблука та В. В. Юрчишина* – К.: "ВІПОЛ". 1996. – 663 с.